

ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ СЕКЦІЙНОГО КУРСУ НА КАФЕДРІ ПАТОЛОГІЧНОЇ АНАТОМІЇ З СЕКЦІЙНИМ КУРСОМ

Проскурня С.А., Ройко Н.В., Старченко І.І., Филенко Б.М., Прилуцький О.К.

Полтавський державний медичний університет

Висвітлено здобутки в удосконаленні викладання секційного курсу. Проаналізовано найпоширеніші помилки у взаємодії клініцистів із патологоанатомічною службою, узагальнено досвід практичної роботи й викладання секційного курсу на кафедрі патологічної анатомії з секційним курсом Полтавського державного медичного університету. Запропоновано диференційований підхід до викладання секційного курсу для майбутніх лікарів різних спеціальностей.

Ключові слова: секційний курс, навчальний процес, діагноз, удосконалення, технології навчання.

The article is devoted to the achievements in improving the teaching of the section course. The most common mistakes in the interaction of clinicians with the pathological service are analyzed, the experience of practical work and teaching a sectional course at the Department of Pathological Anatomy with a sectional course of Poltava State Medical University is generalized. A differentiated approach to teaching a sectional course for future doctors of different specialties is proposed.

Key words: секційний курс, навчальний процес, діагноз, удосконалення, технології навчання.

Сучасні соціально-економічні умови й завдання практичної охорони здоров'я диктують необхідність нових підходів до викладання для вдосконалення вищої медичної освіти. Останнім часом у системі охорони здоров'я зростає роль патологоанатомічної служби задля забезпечення якості діагностики й покращення лікувально-діагностичної роботи.

Історично основним завданням дисципліни «Секційний курс» стало ознайомлення здобувачів вищої освіти V курсу за спеціальностями 222 «Медицина» і 228 «Педіатрія» з роботою патологоанатомічної служби України. Разом із тим, якщо у 80-ті роки ХХ століття кількість аудиторного навчального часу на курсі становила 40 академічних годин, тепер її скорочено до 20 годин. Провідна мета секційного курсу була визначена як «поглиблення й систематизація знань про організацію й призначення патологоанатомічної служби, прижиттєву й помертну патоморфологічну діагностику захворювань, навички аналізу й запобігання діагностично-лікувальним помилкам, структуру, правила формулювання клінічного й патологоанатомічного діагнозів з урахуванням етапів його встановлення, порядок і правила заповнення лікарського свідоцтва про смерть» [1; 2; 6].

В умовах дефіциту навчального часу, виділеного для вивчення секційного курсу, розбирати в процесі навчання всі програмні питання без диференційованого підходу стає недоцільно й непродуктивно. Досвід практичної роботи й викладання секційного курсу на кафедрі патологічної анатомії з секційним курсом ПДМУ дозволив виділити загальні напрями, де лікарі-клініцисти найчастіше роблять помилки у взаємодії з патологоанатомічною службою.

По-перше, це коло питань, пов'язаних зі смертю хворих, а саме:

- несвоєчасне повідомлення про смерть родичів померлого й відсутність чіткого інструктажу про їхні подальші дії (звідки забирати труп, порядок отримання свідоцтва про смерть і т.д.);
- несвоєчасна й неправильна передача трупа до моргу (відсутність маркірування тіла померлого, відсутність у супровідній документації опису цінностей на трупі і т.д.);
- помилки в оформленні заключного (посмертного) клінічного діагнозу;
- помилки в заповненні лікарського свідоцтва про смерть;
- деонтологічні помилки в спілкуванні з родичами померлих.

По-друге, це помилки, пов'язані з направленням матеріалу на гістологічне дослідження:

- 1) неправильна техніка взяття матеріалу (неповне витинання новоутворів, отримання фрагментованого, роздробленого матеріалу);
- 2) неправильна фіксація (неадекватний вибір фіксуючої рідини, недостатній її об'єм, нерозтинання кіст), що веде до псування матеріалу й унеможливує гістологічну верифікацію;
- 3) неправильне оформлення направлення на гістологічне дослідження (неповні клінічні дані, відсутність указівок про те, що біопсія повторна, і т.д.).

Для здобувачів освіти всіх спеціальностей на рівні «знати» викладаються основні завдання, методи, система заходів патологоанатомічної служби, спрямовані на проведення діагностичної роботи, логіку, принципи формулювання заключного клінічного й патологоанатомічного діагнозів, систему оцінки й аналізу якості медичної допомоги на основі клініко-морфологічних зіставлень, поняття про ятрогенну патологію, методи прижиттєвої морфологічної діагностики, основи деонтології в спілкуванні з родичами померлих.

На рівні «вміти» здобувач освіти вчиться оформляти патологоанатомічний діагноз і зіставляти його із заключним клінічним діагнозом, написати посмертний епікриз, заповнювати «Лікарське свідоцтво про смерть», оформляти направлення на патогістологічне дослідження біоптатів, операційного матеріалу і послідів та оцінювати результати їх дослідження [3; 5].

Самостійна позааудиторна робота здобувачів вищої освіти здійснюється за допомогою виданого авторами посібника з грифом МОЗ України «Практикум з біопсійно-секційного курсу» [4]. Оригінальні розділи підручника дозволяють ліквідувати прогалини знань, необхідних майбутнім лікарям-клініцистам для якісної взаємодії з патологоанатомічною службою. Цими розділами, зокрема, є алгоритми дії лікаря при смерті хворого в стаціонарі, дії лікаря при смерті громадян удома, дії лікаря-клініциста з біопсійного розділу роботи.

Розділи посібника «Структура та побудова патологоанатомічного діагнозу», «Причини неправильних клінічних діагнозів» «Співставлення клінічного та патологоанатомічного діагнозів», як і додаток із прикладами заключних клінічних діагнозів і лікарських свідоцтв про смерть, покликані сприяти правильному оформленню медичної документації. Використання цього керівництва дозволить здобувачу вищої освіти, а в майбутньому лікарю-

клініцисту правильно оформити історію хвороби й установити правильний заключний (посмертний) клінічний діагноз, правильно направити на розтин або видати без розтину труп померлого, уникнути конфліктів із родичами померлого, правильно отримати й направити біопсійний матеріал на гістологічне дослідження.

Вимоги, які нині висуваються до викладання дисциплін у ЗВО України, припускають використання сучасних, інноваційних методів і научних матеріалів. Багато з них насправді дозволяють ефективніше освоювати величезний за обсягом матеріал здобувачами вищої освіти, прискорюють і полегшують працю науково-педагогічних працівників при поясненні й контролі знань.

Так, скажімо, широко використовуються електронні атласи з фотографіями мікропрепаратів, які уточнюються схемами, узагальнюючими таблицями для розбору й повторення матеріалу; тестування на паперових і електронних носіях, які набагато скорочують час на перевірку знань студентів, а також виконують навчальну функцію; мультимедійні презентації, які супроводжують практичні заняття, збагачують наочні матеріали, дозволяють уявити патологічні процеси в динаміці й т.д.

Однак при вивченні такої дисципліни як секційний курс неможливо обійтися без дослідження аутопсійного матеріалу паралельно з вивченням відповідної медичної документації. На жаль, часу, виділеного робочою програмою дисципліни, не вистачає, щоб розглянути основні захворювання в клініко-морфологічному аспекті. З іншого боку, у ті 5 навчальних днів, коли студенти вивчають секційний курс, не завжди бувають показові аутопсії. Також у протоколі патологоанатомічного розтину, які оформляють здобувачі освіти, мають бути відображені патогістологічні зміни в органах і тканинах, але через стислість перебування студентів на даному циклі вони не встигають ознайомитися з мікропрепаратами по конкретній аутопсії.

Для розв'язання цієї проблеми співробітниками кафедри патологічної анатомії з секційним курсом ПДМУ розроблено відповідний навчально-методичний комплекс і впроваджено в процес навчання деякі інноваційні технології викладання.

Для вивчення і клініко-морфологічного аналізу захворювань, що найчастіше трапляються, створено великий архів протоколів патологоанатомічних розтинів. Він містить не тільки опис органів і тканин на макроскопічному рівні, а й фотографії гістологічних препаратів, докладні витяги з історій хвороб. Усе це дозволяє студентам зіставляти клінічну й морфологічну картину захворювання, визначати первинну й безпосередню причину смерті, що значно покращує засвоєння матеріалу, прищеплює навички з формулювання діагнозів. Увесь описаний матеріал знаходиться у вільному доступі й може бути легко переміщений студентами на їхній електронний накопичувач для вивчення під час практичного заняття або в самостійній роботі.

Основний час при вивченні секційного курсу студенти проводять на базі Полтавського патологоанатомічного бюро. Проте одне заняття завжди відбувається на кафедрі, де є музей макропрепаратів практично з усіх розділів патологічної анатомії. Здобувачі вищої освіти мають можливість вивчати ці препарати вже дещо під іншим кутом, ніж коли вони вивчали патоморфологію на 3 курсі.

Як показує досвід, хороший і навіть відмінний результат досягається за комплексного використання всіх цих видів наочності й методів навчання.

Таким чином, диференційований підхід до викладання секційного курсу здобувачам вищої освіти різних спеціальностей в умовах дефіциту навчального часу дозволяє якісніше підготувати майбутніх лікарів-клініцистів до взаємодії з патологоанатомічною службою й відповідає вимогам практичної охорони здоров'я до вищої медичної освіти.

Список використаної літератури

1. Вернигородський С. В. Нові підходи до викладання патоморфології та біопсійно-секційного курсу в умовах модернізації медичної освіти. Світ медицини та біології. 2015. Вип. 11. Т. 1-2. С. 158–161.
2. Проскурня С.А. Гасюк А.П., Ройко Н.В., Филенко Б.М. Нові підходи викладання біопсійно-секційного курсу в сучасних умовах. Основні напрямки удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах : матеріали навч.-наук. конференції з міжнар. участю. Полтава, 2015. С. 204–205.
3. Самсонова И. В., Пчельникова Е. Ф., Лесничая О. В., Медведев М. Н., Голубцов В. В. Дисциплина по выбору как составляющая формирования клинического мышления у студентов медицинского вуза. Достижения фундаментальной, клинической медицины и фармации. 2021. С. 386–387.
4. Старченко І. І., Гасюк А.П., Проскурня С.А., Ройко Н.В., Филенко Б.М., Прилуцький О.К. Практикум з біопсійно-секційного курсу : навч. посіб. Полтава : ПДМУ, 2016. 160 с.
5. Старченко І. І., Проскурня С. А., Филенко Б. М., Ройко Н.В. Прилуцький О.К. Деякі аспекти викладання і контролю якості навчання студентів при вивченні секційного курсу на медичних факультетах. Актуальні питання контролю якості освіти у вищих медичних навчальних закладах : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю. Полтава, 2018. С. 224–225.
6. Филенко Б. М., Проскурня С. А., Ройко Н. В. Профілізація викладання секційно-біопсійного курсу на стоматологічному факультеті. Вісник проблем біології і медицини. 2015. Вип. 3, Т.1(122). С. 63–65.